SVERIGES DÖVHISTORISKA SÄLLSKAP

Utgivare: Sveriges Dövhistoriska Sällskap (SDHS)
Utkommer 2–4 gånger årligen och sändes gratis till SDHS medlemmar
Redaktionskommitté: Carl Magnus Lindgren och Per-Thomas Örlegård
Layout: Göran Andersson
Ansvarig utgivare: Tomas Hedberg
ISSN 1401-9566

● NR 18 ● ÅRGÅNG 11 ● OKTOBER 2005 ●

Dövskolan i Valbo och Bollnäs 1874–1897

Bollnässkolan år 1891–1897, vid Torsberg/Thorsberg (nuvarande Nyhedsgatan 8).

Som bekant var dövskolan i Gävle färdigbyggd år 1897. Då räknades dövskolan som ett sjätte dövstumskoldistrikt.

❑ 1889 års lag föreskrev att landet delades in i sju distrikt, där ingående landsting hade skyldighet att svara för undervisning av sina döva barn. Samtidigt infördes lagen om en obligatorisk dövundervisning år 1889. Inom det sjätte dövskoldistriktet innefattades Uppsala, Dalarnas och Gävleborgs län.

Före år 1897 fanns det redan tre dövskolor i detta område, nämligen Stora Kopparbergs läns dövstumskola i Falun, Gävleborgs läns förenings anstalt för dövstumma barns vård i Bollnäs och Uppsala läns dövstumskola i Uppsala.

I jämförelse med övriga dövskoldistrikt hade Gävleskolans historia skiftande öden. Från början förlades en dövskola i Valbo, några kilometer från Gävle. Hur det kom sig att dövskolan låg i Valbo var att hemmansägaren Hans Olsson i Alfta Kyrkby väckt motion om att det fanns behov av döva barns undervisning i Gävleborgs län.

Motionen lämnades till landstinget år 1872. En kommitté tillsattes av landstinget med uppdrag att utreda och ge utlåtande till nästa års landsting om det fanns behov av nödiga anstalter för döva, blinda och idioter.

Förutom motionären utsågs till ledamöter i denna kommitté stadsläkaren i Gävle dr F. von Sydow och hovpredikanten Alfred Steinmetz. Kommittén föreslog 1873 års landsting att anslå 2 000 riksdaler åt dövstummas och blindas undervisning, vilket förslag bifölls av landstinget.

Bidrag från privata personer

Utöver bidrag från privata personer grundade förre föreståndaren för Västernorrlands läns dövstumskola i Härnösand Oscar Krutmeijer Gävleborgs första dövstumskola, en mindre privatanstalt med understöd av detta anslag. Dövskolan låg på egendomen Persborg i Valbo församling.

Landstingets anslag höjdes till 3 000 riksdaler/kronor år 1875. Undervisningen förlängdes också till högst 3 år. Trots detta visade medlen sig redan snart otillräckliga. För att stärka skolans ekonomiska ställning och kunna få beviljade medel av Riksdagen till mindre dövstumskolor, bildades en styrelse därför år 1876. Föreningen bildades under namnet "*Gävleborgs läns förening för dövstumma barns vård*" och övertog Oscar Krutmeijers skola.

Dövskolan flyttades till en grannby Alborga i samma församling år 1877. Där stannade skolan fram till år 1881, innan skolan flyttades till Bollnäs. Emellertid hade Krutmeijer tvingats lämna sin befattning i juli 1880 och ef-

(Fortsättning nästa sida)

(Fortsättning från föregående sida)

terträtts samma år av läraren vid Skånes anstalt för dövstumma i Lund, Johan Prawitz.

Svar av husförhörslängder

Under min forskning sommaren 2004 tog jag reda på var fastigheterna Persborg respektive Alborga låg. Jag fick svar med hjälp av Valbo församlings husförhörslängder, lantmäteriet i Gävle samt kontakter med privata personer bosatta i Valbo.

Fastigheten Persborg ägdes då av "tobakskungen" i Gävle P. C. Rettig. Både undervisningslokaler och bostad för föreståndaren och intagna elever var inrymda i fastigheten.

Persborg ser ut idag som det gjorde för över hundra år sedan då skolan fanns där. Den låg i huset som står kvar ännu idag. Idag ägs fastigheten av en privat ägare, Björn Sjunning och hyrs av fyra familjer.

När det gäller Alborga, finns inte skolbyggnaden kvar längre. Enligt forskning låg den gamla fastigheten på Alborgavägen 27. Fastigheten ägs idag av Gun Eriksson. Ägaren till denna fastighet hade säkert tillåtit att skolan användes inne i denna fastighet i några år.

Under vårt traditionella dövhistoriska seminarium i oktober 2004 fick vi besöka hos en av fyra familjer på Persborg och fick se hur rummen ser ut idag. Efter besöket mötte vi en dam som heter Inger Löfberg, Valboforskare hos ägaren Gun Eriksson och hennes mor Greta Åkerström.

Var född på gården

De berättade att Greta Åkerströms släkt bodde där i några generationer. Gretas mormor Maria var född på gården där och blev föräldralös vid 2 års ålder. Hon utvandrade till Amerika år 1882. Hon och hennes make Johan återkom gifta med varandra år 1887. Marias syster Kajsa Stina, gift med Erik Östling hade då bott på gården som var ett sterbhus. Arvet skulle göras upp och när de inte kom överens blev det lottdragning.

Det blev Maria och hennes make Johan som skulle bo på gården. Den

Persborg år 1874–1877.

gamla gården med 32 rum och 18 kakelugnar revs enligt berättelse och delades i två delar. Den gård som finns nu är uppbyggd av det gamla timret och den andra halvan byggdes upp på Heden 1 km därifrån uppe vid Valboåsen, Valbovägen 68. Även jord och skog delades i två delar.

Först förlades dövskolan i Bollnäs på Hamre nr 1 (Nils Edlunds fastighet), idag på Edelbergsvägen 12–14. Där förhyrdes lokaler inklusive föreståndarens bostad. Huset är rivet för länge sedan. Efter året 1885 flyttades dövskolan till Stationsgatan 23 på Långnäs, mitt i stan. Byggnaden revs också ned på 1970-talet. Idag ligger moderna lägenheter i området.

12 års ålder

Från och med år 1881 tog skolan inte emot elever över 12 års ålder längre. Då fanns en annan dövskola i Bollnäs som tog emot befintliga överåriga elever.

Skolan var en av tre statsanstalter för överåriga elever och var underordnad till staten. Enligt beslut från Riksdagen år 1877, skulle statens tre läroanstalter förläggas i Sverige under de följande åren, för att avhjälpa ett missförhållande.

Då hade Manillaskolan tagit emot alltför många överåriga elever från hela landet. Bollnäs var den tredje läroanstalten (1880–1906) efter den första i Vadstena (1878–1902) och den andra i Skara (1879–1899). Det kan vara intressant för oss att få veta vilka lärare som anställdes där. Det var tre döva dövlärare: Carl Herman Lindstedt, Axelina Feldt (senare Prawitz som

Alborga år 1877–1881.

gift) och Anna Rydén.

Statens läroanstalt låg i kvarteret Gutenberg, mitt emot nuvarande Shellmacken. Planen som den låg på hette förresten Dövstumsplan. Läroanstalten revs ned och ersattes med en ny fastighet som tillhör Sveriges Radio.

Äldre döva

Från skolans början och fram till år 1881 hade skolan nästan uteslutande äldre döva elever som fick undervisning huvudsakligen i kristendom i 2–3 år och förbereddes för konfirmation. Skolan använde en teckenmetod i undervisningen.

Skolan fungerade som ett internat. I samband med överflyttning av äldre döva elever till statens läroanstalt för överåriga döva elever blev dövskolan en ren skola för döva små barn, som var i 7–12 års ålder. Undervisningsperioden förlängdes till 6–7 år. Undervisningen meddelades enligt både tal- och skrivmetod och flera olika ämnen.

I samband med lagen om obligatorisk dövundervisning år 1889 förändrades skolan i Bollnäs till en distriktsskola år 1891. Den omfattade Gävleborgs, Uppsala och Dalarnas län, s. k. det sjät-

te dövskoldistriktet i dessa län.

I detta distriktsområde fanns tre dövskolor samtidigt. Dövstumskolan i Falun (1873–1890) var den äldsta i detta område och fungerade som externat-internat. Medan dövstumskolan i Uppsala (1885–1890) fungerade som ett externat och dövstumskolan i Valbo/Bollnäs (1874–1890) som internat.

Första intagningselever

Under övergångsförhållanden skulle Bollnässkolan ta emot första intagningselever, innan de överflyttades till Falun, som talelever eller stannade kvar i Bollnäs, som skriv- och teckenelever. Medan de redan intagna eleverna i respektive tre nämnda dövskolor skulle fortsätta stanna kvar tills de tagit sin fullständiga lärotid.

Det ledde till att det blev för många intagningselever i den redan trånga Bollnässkolan. Skolan flyttades till fastigheten till Torsberg, Nyhedsgatan 8, fram till år 1897 för ett större utrymme för undervisning och boende. Byggnaden finns ännu kvar idag som två familjlägenheters hus. Tidigare under en tid användes huset som ett prästboställe.

Fr. v. Greta Åkerström, Inger Löfberg och Gun Eriksson.

Men redan snart skulle både skollokalerna i Falun och Bollnäs bli otillräckliga. Utredningskommittén bildades för att uppföra en ny gemensam skolbyggnad för hela distriktet.

Till sist föreslogs en skola bli förlagd i Gävle. Det förekom tvister inom utredningskommittén angående var dövskolan skulle förläggas, bl.a. Örbyhus. Inte bara detta utan också var det en gammal stridsfråga huruvida dövskolan bör anordnas som internat eller externat.

Tomas Hedberg

Källa: *Matrikel över Svenska Dövstumskolan 1809–1918.*

Bollnässkolan (Statens läroanstalt för överåriga döva elever) år 1880–1906.

Skräckväldet på Dövskolan i Gävle

Under min projekttid 1986–1987 besökte jag och intervjuade två döva syskon Ann-Mari Heed och Inga-Lisa Rydberg på videoinspelning. De berättade om sina minnen från skoltiden i Gävle.

Av en händelse nämnde de att en döv pojke avled av misshandel av rektor Ernst Aurell. Det hände före deras skolgång. I fjol forskade jag lite på stadsarkivet i Gävle och hittade en artikel – urklipp från en tidning i Gävle. Det visade sig att pojken hette Sigvard.

Det är värt att denna artikel om den fruktansvärda händelsen sätts in i vår SDHS-tidning.

❑ Hösten 1919 hade nioårige Sigvard Löfqvist oturen att bli inskriven på Dövskolan i Gävle. Pojken, som var son till en ladugårdsförman i Tolfta socken i norra Uppland, var döv och beskrevs som "*svagt begåvad men mycket snäll*". På något vis lyckades han reta skolans rektor, Ernst Aurell, till vansinne och under flera år tillhörde Sigvard de elever som regelbundet utsattes för rektorns vrede.

Redan 1911 hade rektor Aurell fått en varning för sina handgripliga uppfostringsmetoder men ännu fjorton år senare piskade han sina elever med rottingen för minsta småsak. På den här tiden var det tillåtet för lärare att slå elever, men den här plågoanden misshandlade sina lärjungar så systematiskt och så grovt att alla människor med något hjärta i kroppen måste reagera.

Hanna Löfgren stod inte ut längre

I början av 1925 stod en av lärarinnorna, Hanna Löfgren, inte ut längre. Hon skrev ett brev till skolstyrelsens ordförande, borgmästare Winqvist i Hedemora, och berättade hur Sigvard flera gånger hade misshandlats av rektorn – och krävde att styrelsen omedelbart skulle ingripa.

Trots att fröken Löfgren varit lärarinna ända sedan 1800-talet hade hon inget till övers för det gammalmodiga bestraffningssystemet utan påpekade att "*aga i den form som här förekommit på intet sätt hör samman med moderna undervisningsmetoder*".

Hanna Löfgren berättade att hon med egna ögon sett en del av Sigvards blessyrer men namngav också en rad andra lärare som kunde vittna om den råa misshandeln.

Rektor Ernst Aurell.

Brevet förde med sig att en av skolans inspektörer, rektor Falk, gjorde en utredning. Men han ställde sig på rektorns sida och meddelade bara att något extra styrelsemöte inte behövde hållas med anledning av det inträffade. Det räckte gott om frågan togs upp på det ordinarie sammanträdet i juni.

Fredagen den 8 maj 1925 berättade Sigvard för en av sina lärare att han återigen fått stryk av rektorn och att han därefter drabbats av en förfärlig huvudvärk. Den döve pojken visade hur Aurell slagit honom med knuten näve i huvudet. Han pekade också på sitt ena öra men nämnde ingenting om när misshandeln skulle ha skett.

Sigvard hade hög feber ...

På kvällen fick Sigvard hög feber, men eftersom rektor Aurell tog för givet att han simulerade skickade man aldrig efter någon läkare. Och morgonen därpå låg pojken död i sin säng.

Obduktionen visade att 15-åringen dött av hjärnhinneinflammation och att det inte fanns några tecken på att han utsatts för misshandel. Rektorn hade alltså inte slagit ihjäl honom, men dödsfallet innebar ändå att den terror som rådde vid Dövskolan i Gävle blev känd för allmänheten.

Arbetarbladet reagerade starkt mot att barnen utsattes för misshandel på en skola där de mer eller mindre var fångar, och skrev flera upprörda artiklar i ämnet. Det är inte heller otänkbart att det var tidningen som låg bakom den polisanmälan som gjorde mot Dövskolan. Medan en annan lokaltidning, Gefle-Posten, mest oroade sig över den "*rabiata förföljelse*" som bedrevs mot rektor Aurell.

Flera av lärarna hördes nu av polisen. De flesta påstod att de aldrig lagt märke till någon misshandel, medan andra bekräftade att Aurells skräckregemente pågått i flera år.

Tog den blåslagne pojken ...

En av de modigare lärarna, A. G. Lindholm, berättade att han undervisade i en skolsal som låg strax intill den lokal där Aurell höll sina fruktade matematiklektioner – och att han nästan dagligen hört genom väggen hur rektorn spöade sina elever. Han kände också till att Sigvard Löfqvist fått ordentligt med stryk av Aurell vid åtminstone två tillfällen – i november 1923 och i februari 1925. Båda gångerna hade Lindholm tagit den blåslagne pojken till läkare och visat upp resultat av rektorns pedagogik.

(Fortsättning på sidan 12)

Dövskolan i Gävle 1897–1938

På söder i Gävle ligger en märklig och gåtfull byggnad, förnämt avskild från omgivningens enklare bostadskvarter. Mest påminner den mig om en gotisk riddarborg.

Dövskolan öppnades år 1897. Jag vill börja med att berätta om hur det gick till att dövskolan i det sjätte dövskoldistriktet skulle förläggas i Gävle. Före år 1897 låg tre dövskolor inom distriktet och var tänkt endast som ett provisorium under övergångstiden.

❑ Styrelsen för det sjätte dövskoldistriktet diskuterade om att ha en gemensam skolbyggnad med en föreståndare i detta distrikt istället för Bollnäs och Falun. Styrelsen gav en kommitté i uppdrag att utreda detta. Kommittén hade ett förslag om att köpa Örbyhus slott (!) för distriktets räkning. Styrelsen besökte slottet för att undersöka om det var lämpligt för skoländamål.

De lät arkitekten Herman Theodor Holmgren i Stockholm upprätta ett förslag till slottets och övriga tillhörande byggnaders förändring för skoländamål. Men många tunga skäl var emot förslaget. Det visade sig att det skulle bli mindre lämpligt och mer dyrbart än styrelsen hade tänkt, varför man beslöt att bygga ett helt nytt skolhus istället. Därför lades förslaget ned.

Till sist enades styrelsen om att en skolbyggnad skulle förläggas i Gävle med utrymme för 150 elever för detta distriktområde.

Varför man valde Gävle beror säkert på att Gävle var landets tredje största sjöfartsstad vid 1800-talets mitt. Handel, sjöfart, skeppsbyggeri, mekaniska verkstäder, porslinsfabrik och bryggerier tillsammans med tillkomsten av Gefle-Dala järnväg hade lett till ett storartat ekonomiskt uppsving.

Hela distriktet

Styrelsen enades också om att det mest centrala läget för en skola för hela distriktet och gav ett uppdrag åt skolföreståndaren Johan Prawitz, lektor Fyhrvall och arkitekten Holmgren att välja ut en lämplig tomtplats för ändamålet och att inleda underhandlingar.

Arkitekten Holmgren bör ihågkommas inom dövvärlden eftersom han också gjorde ritningar för dövskolorna i Härnösand, Örebro och Växjö.

Skolan skulle förläggas på Vallbacken. Vid styrelsens sammanträde erhöll arkitekten Holmgren styrelsens uppdrag att göra två alternativa fullständiga ritningar, dels till en byggnad avsedd för 150 internerade elever och dels för 125 internerade och 25 externerade. Efter överläggning enades styrelsen om det första alternativet, ett internat för 150 elever.

Rektor Johan Prawitz.

Höstterminen 1897 var byggnaden färdigbyggd och den nya byggnaden togs i bruk, men den högtidliga invigningen ägde rum först den 1 oktober. Vid detta tillfälle var huvudingången prydd med dekoration av flaggor.

Övertog ansvaret

Dövskolan i Gävle bedrevs ända till år 1938 som ett sjätte dövskoldistrikt. I samband med utredningen om att staten skulle överta ansvaret för dövundervisningens väsende omvandlades dövskolan i Gävle till en skriv- och teckenskola för efterblivna döva elever fram till år 1947.

Dessa kvarvarande elever flyttades till Mogård utanför Finspång, Östergötland. Så småningom delades Mogård upp till två ställen. Åsbackaskolan i Gnesta kom till stånd år 1964 för utvecklingsstörda döva barn, medan utvecklingsstörda döva vuxna stannade kvar på hemmet på Mogård.

Efter år 1947 omvandlades skolbyggnaden i Gävle till ett lärarseminarium. I dag fungerar skolbyggnaden som Komvux i kombination med Folkhögskolan och Vårdgymnasiet.

Tomas Hedberg

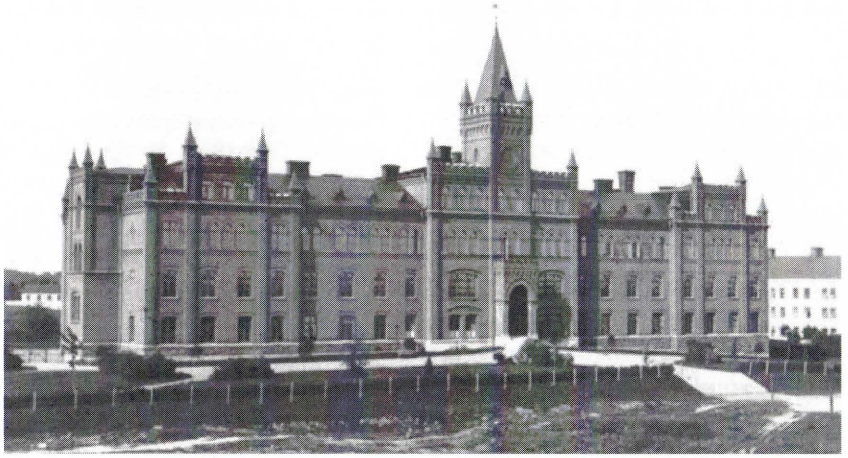

Dövskolan i Gävle år 1897–1938.

Källor: *Redogörelse för sjätte dövstumundervisningsdistriktets skola i Gävle 1937/1938.*

Dövskolan i Gävle, en uppsats 5-poängskursen Arkitekturens teori och historia av Catarina König.

Ledare

Bästa medlem och läsare!

Äntligen! SDHS har fått 650000 kr från Allmänna Arvsfonden till huvudprojektet: "*Arkivering av dövrörelsens handlingar och inventarier*" för ett år, som blivit beviljat av Arvsfondsdelegationen den 2 mars.

❑ Under senhösten 2004 och vintern 2005 var det intensivt pendlande mellan Allmänna Arvsfonden och SDHS per telefon och e-post. Vi hade också två möten hos Allmänna Arvsfonden tillsammans med projektledare Kristina Penton Söderlind från Handikapphistoriska föreningen och hade bra och konstruktiva diskussioner. Resultatet blev att projektet blev godkänt med några formuleringsförslag i vår ansökan från Allmänna Arvsfonden.

Som sagt, så fick vi då äntligen besked om att vår ansökan beviljats efter flera månaders arbete. Syftet är att en eller två utsedda deltagare från varje medverkande dövförening ska kallas till en tvådagars kurs om arkivering. Det innebär att det blir två kurstillfällen på olika ställen i landet. Där går principerna för dokumenthantering och arkivering igenom samt ges introduktioner angående det praktiska genomförandet.

Deltagarna får skriftliga introduktioner att ta med hem till sin förening. Meningen är att föreningarna därefter själva ska påbörja insamling av sitt historiska material, ordna och sortera typhandlingar (t.ex. protokoll och korrespondens) i enlighet med arkivplanen.

En arkivarie ska också anställas på halvtid under detta projekt för att genomföra det praktiska arbetet. Det innebär att den anställde arkivarien finns tillgänglig som resursperson om det behövs under hela arkiveringsprocessen. Han/hon kan vid behov besöka en förening för att ge stöd eller ta med handlingar till sin arbetsplats och där genomföra ordnandet. Det är dock viktigt att medlemmar i föreningarna inser vikten av ett ordnat arkiv och att en arkivansvarig utses. Arkivering är ett arbete som ska fortgå även efter projekttidens slut.

Vid två kurstillfällen på olika ställen i landet ska den arvoderade döve kursledaren leda seminarier för utbildning.

Vid det kommande seminariet den 8–9 oktober 2005 på Manillaskolan i Stockholm ska det bli nog spännande. Temat blir "*Dövas historia på tidigt 1800-tal*".

Två gästföreläsare är inbjudna till detta seminarium. Det är Douglas Bahl från Minnesota, USA. Han ska berätta om en svensk döv emigrant Olof Hanson, som är kanske okänd för de flesta av oss här i Sverige, men han var känd som arkitekt i USA på slutet av 1800-talet. Några byggnader gjordes av honom, bl.a. en skolbyggnad som ännu finns kvar på Gallaudets Universitet.

Den andra gästföreläsaren Tiina Naukkarinen kommer från vårt grannland Finland. Hon ska berätta om en f.d. Manillaskolans elev Carl Oscar Malm, dövundervisningens fader i Finland och några andra Manilla-elever från Finland på 1800-talet. Anledningen till att vi bjuder henne hit i år är att Finlands dövas förbund ska ha sitt stora 100-års jubileum.

Vi ska också besöka några kända döva och hörande personers grav på Norra begravningsplatsen på söndagens utflykt.

På SDHS:s vägnar vill jag hälsa alla hjärtligt välkommen till vårt årliga dövhistoriska seminarium i Stockholm.

Tomas Hedberg

Recension

Den välkända döva författaren Ulla-Bell Thorin har skrivit en ny bok med titeln "*Värda respekt*", som är hennes femte i ordningen. De tidigare utgivna böckerna har titlarna "*Berövat språk*" (utgiven 1993), "*Berövad kärlek*" (1994), "*Törnetårar*" (1998) och "*Tolktrubbel – min tolkning av tolkning*" (2003).

❑ "*Värda respekt*" handlar om Fortsättningsskolan för döva flickor i Växjö och om hur livet var för några av dem som gick där. Boken är en starkt beskrivande berättelse om fem döva flickor från olika delar av Sverige, vars livsöden man får möta först hos sina familjer hemma under sommarloven innan de får ett brev med ett vykort på skolhuset med uppmaning att komma till fortsättningsskolan i Växjö.

Man får klart för sig på hur ensamma, utlämnade och utsatta de var och den brist på respekt de möttes av från familjen, släkten, skolan och hörande ute i samhället. Flickornas berättelser i boken är i många avseenden sorgliga, men det finns även några glädjeämnen i deras liv.

Bokens författare vill hylla de flickor som gick på fortsättningsskolan under 1938-1970 med koncentration på åren kring 1950. Dessa fem flickor är fiktiva men representeras av 736 inskrivna elever genom författarens intervjuer med en del av dem som gått på skolan, och via brev och telefonsamtal.

Ett stort researcharbete ligger bakom bokens berättelser. Boken kan med andra ord betraktas som en tidsdokumentation med historiska aspekter av eleverna på skolan.

Fortsättningsskolan för döva flickor i Växjö var verksam 1938-1970, där 736 elever blev inskrivna under dessa 32 år. Tidigare var det från 1896 andra distriktets dövstumskola i Växjö med upptagningsområde i Småland och Öland. Skolbyggnaden finns kvar än i dag i Växjö men med annan verksamhet.

Jag rekommenderar varmt boken för SDHS:s medlemmar och alla andra som är intresserade av dövas och dövskolors historia. Boken kan beställas direkt hos författaren.

Carl Magnus Lindgren

Båtolyckan i Bollnäs

Axelina Prawitz, född Feldt, 1854–1896.

Den fruktansvärda olyckan på Varpen hände den 22 augusti 1896, då ångbåten Ydale förliste och 15 drunknade. Av de omkomna var 13 elever från dövskolan på Torsberg. De var på väg på en utflykt till Gullhammarön, en liten ö, ungefär en halvmil från Bollnäs.

❑ Skolan hade sina traditioner och ordnade en sådan utflykt varje år före höstterminens start, för skolbarnen skulle ha det roligt och få känna varandra. Skolan hade 38 elever i 8–17 års ålder inför höstterminen 1896.

Personalen utgjordes av rektor, fyra lärare, husmor och en vaktmästare. Alla skulle vara med på utflykten, men eftersom ångslupen var för liten fick man dela upp sig i två grupper.

Första gruppen

Den första gruppen av lärarinnorna och alla flickor plus rektorn och två pojkar (de starkaste pojkarna som skulle bära matsäcken). I den andra gruppen var det enbart pojkar, bl.a. seminariets gästföreläsare Mats Jonssons morfar förutom rektorsparet Prawitz 14-åriga dotter Betty.

(Fortsättning på sidan 10)

Graven på Bollnäs kyrkogård.

Till minne av Hugo Edenås

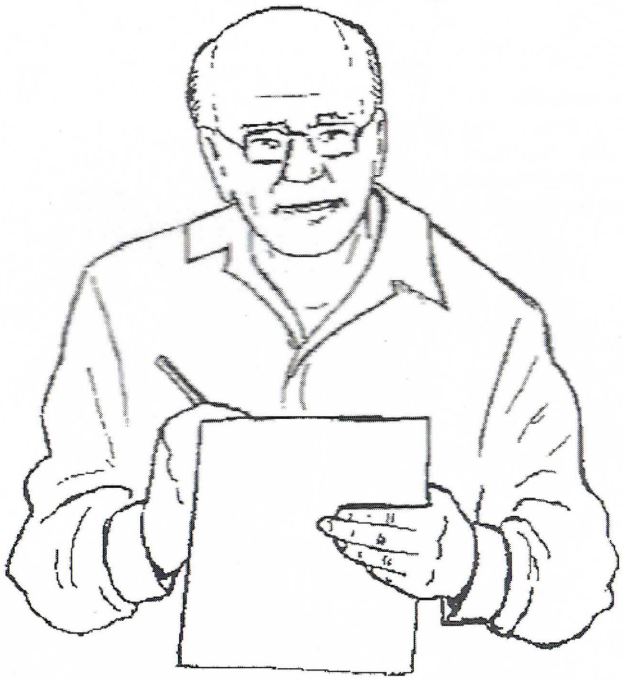

Hugo Edenås 1920–2005.

Hugo Edenås har lämnat oss alla efter en kort tids sjukdom. Hugo blev 85 år gammal och efterlämnade hustrun Anna och dottern Christina med familj. Hugo var en aktiv medarbetare till Malmö Dövhistorieförening Rapphönans tidning *Döv Historie Nytt*.

❑ Jag vill tillägna några rader till minne av Hugo Edenås. Jag träffade honom för första gången i Örebro under min gymnasievistelse. Då ledde han en studiecirkel i föreningskunskap för en grupp unga döva, däribland mig. Kort tid efter flyttade Hugo och Anna ned till Malmö. Hugo var nämligen född utanför Hässleholm och genomgick dövskolan i Lund. Boendet i Malmö skulle vara tillfälligt medan paret renoverade sitt hus som de köpte i början av 1970-talet. När jag återvände till Malmö efter mina gymnasiestudier i Örebro jobbade vi tillsammans i Malmö Dövas Förening "*Svenske*":s styrelse i samband med föreningens 75 årsjubileum.

Hugo slutade som ordförande 1983 och ägnade sin tid på sitt hus i Blästorp strax utanför Hammenhög och med att etablera sitt företag "*Teckengrafik*" där han producerade teckenspråkiga böcker.

Ändå tappade Hugo inte sitt intresse för dövrörelsen utan följde med ett stort intresse i dövas samhällsfrågor genom tidningar och deltagande i sammankomster för döva. I trakten omkring Österlen fanns döva som hade ett behov att träffas och Hugo organiserade teckenspråkiga träffar samt verkade med ett stort intresse för kultur bland döva i Skåne genom dåvarande Skånes Dövas Förbund.

Genom vårt gemensamma intresse i dövas historia bildade vi Malmö Dövhistorieförening Rapphönan 1997. Det var just Hugo som kom på namnet Rapphönan. Rapphönan är kvartersnamnet på Dövas Hus så namnet blir faktiskt kvar efter Hugos bortgång. Genom åren har Hugo bidragit med olika artiklar och illustrationer i tidningen. Hans senaste bidrag gällde Gestunotecken, d.v.s. ett internationellt teckenspråk.

Hugo deltog i den första världskongressen i Rom 1951 som representant för Sveriges Dövas Riksförbund. Förresten verkade Hugo i SDR:s styrelse och senare också mångårig redaktör för deras tidning "SDR-kontakt" åren 1949–1969. Gestunoartikeln avslutas därför i *DövHistorie Nytt* nr 1, 2005.

Inför Malmö Dövas Förening "*Svenske*":s kommande 100-årsjubileum 2007 såg Hugo fram emot att arbeta med i redaktionen men hann aldrig påbörja sitt arbete.

Han drabbades av en åkomma i ett öga som försämrade hans synförmåga. Detta grämde honom väldigt mycket men såg ändå fram emot uppgiften som väntade på honom. Med ålderns rätt valde Hugo och Anna att sälja sitt kära hus i Blästorp och skaffade en ny bostad i Skurup. De flyttade dit hösten 2004. Genom flytten såg Hugo det som en nystart och skulle gå in för uppgiften till redaktionen. Men ödet ville annat!

Frid vare ditt minne, Hugo!

Per-Thomas Örlegård

Saxat pressklipp

Ur den gotländska hembygdstidningen *Haimdagar* nr 1/2005:

❑ Frågan om dövstumhet skulle få hindra äktenskap (1858):

– Kunde två dövstumma få ingå äktenskap?

Den frågan ställdes till Domkapitlet i Visby i november 1858 av vice pastorn Söderström i Rone. Han undrade, hur han skulle förhålla sig till en anhållan från två dövstumma, som ville ingå äktenskap.

Domkapitlet konstaterade att enligt Kyrkolagen fanns inget uttrycklingt hinder angivet för ett sådant äktenskap. Men då Kung Maj:t tidigare hade fått ta ställning till frågan om äktenskap då endast den ene kontrahenten haft detta naturfel, beslöt Domkapitlet i underdånighet hemställa om svar på, huruvida i detta sällsynta fall någon betänklighet av hindrande art funnes.

Någon månad senare förelåg ett svar från Kungl Maj:t med tillåtelse för tvenne dövstumma från Rone församling att med varandra ingå äktenskap.

Elsemarie Swerbilius

Äldre nummer SDHS tidning till salu!

SDHS har i sitt arkiv många gamla nummerexemplar kvar. Du som saknar äldre nummer kan få köpa ett exemplar för 10 kr/st. Fr.o.m. nr 14 (år 2002) dock 20 kr/st.

❑ SDHS:s allra första nummer från år 1995 är däremot slutsålt.

Maila till Carl Magnus Lindgren, E-mail: carlmagnus.lindgren@sdrf.se, och tala om vilka nummer Du vill beställa. Eller sätt in ett belopp i vårt plusgiro 85 41 21-1 och ange i talongen vilka nummer som avses.

Sammanställning av artiklar i SDHS-tidningar 1995–2004

I år är det 10-årsjubileum för vår medlemstidning SDHS. Det allra första numret kom ut i mars 1995, varvid tidningen därför firar 10 år nu.

Här nedan har jag sammanställt en lista över alla de artiklar som publicerats i alla SDHS-tidningar som utkommit hittills. Min förhoppning är att vår medlemstidning kommer att också kunna fira 20 år om tio år.

Nr 1, år 1995:
- Bildandet av Sveriges Dövhistoriska Sällskap (Per Eriksson)
- Örebro Dövstumförenings bildande (Per Eriksson)
- Hur döva vaknade förr i tiden (Pia Renner)

Nr 2, år 1995:
- Sveriges första rena dövskola? (Robin Holmstedt)
- Järntorget – Dövas historiehjärta (Robin Holmstedt)
- Hur kolboden blev kolborden (Pia Renner)

Nr 3, år 1996:
- Förskolan i Göteborg (Roland Ask)
- Döva arbetare i Götaverken (Robin Holmstedt)
- Dövhistoria i historien (Thorbjørn J. Sander)

Nr 4, år 1996:
- Kring ett foto (Robin Holmstedt)
- Förr fanns det ordningsregler … (Beata Lundström)
- Östervångsskolans historia (Anneli Örlegård)
- Almbacksgatan ska räddas! (Hugo Edenås)
- Anders – döv lokförare (Robin Holmstedt)
- Dövas kamp för körkort (Per Eriksson)
- Bokrecension av Vänerskolans historia 1877–1966 (Robin Holmstedt)

Nr 5, år 1997:
- Faeltenborgs skola (Ingvald Berntsson)
- Dövskolan i Malmö (Per-Thomas Örlegård)
- Ola Zommarin (Hugo Edenås)
- John Ek (Hugo Edenås)
- Johan Gustaf Malmer – den förste dövprästen (Anders Thornell)
- Östervångsskolans 125-åriga verksamhet i Lund (Anneli Örlegård)
- Edvard Levau (Per-Thomas Örlegård)
- Dövhistorisk rundtur (Anneli Örlegård)
- Dövskolor i Sverige (Per Eriksson)

Nr 6, år 1997:
- Rapphönan – ny förening! (Anneli Örlegård)
- Ett brev från Knut Hässler (Per Eriksson)
- Symbolisk grammatik (Per Eriksson)
- Dövmotiv på frimärken (Per Eriksson)
- Ur dövas arbetshistoria (Marie Lindbäck)
- "*Vår tidning*" – om en elevtidning på Vänerskolan (Pia Renner)

Nr 7, år 1997:
- Sällskapsrum för döva (Per Eriksson)
- Så blev Edison hörselskadad (Per Eriksson)
- Döva arbetare på aeroplanfabrik i Landskrona (Robin Holmstedt)
- Beethoven blev döv när han stod på toppen (Per Eriksson)

Nr 8, år 1998:
- Dalgarnos handflatesystem (Per Eriksson)
- Zommarins två ansikten (Tore Petersson)
- Hård disciplin (Ulla-Bell Thorin)
- Bra faddersystem (Carl Rasmussen)
- Min tid som elev på 1970-talet (Anneli Örlegård)
- "*Självklart har vi teckenspråk*" (Per Eriksson)
- Värnpliktiga skänkte grundplåt till ÖDU (Addiswa Stenström)
- Örebro Dövas Bridgeklubb (Christer Rönnmark)
- Örebro Dövas Idrottsförening har vuxit fram under sextio år (Maria Jonsson och Johnny Schelander)
- Sveriges enda döva brukspatron? – August Forsell, Nora, 1847–1923 (Carl Magnus Lindgren)
- En inflytelserik välgörare – Gustaf Wilhelm Gumælius 1790–1878 (Per Eriksson)
- Riis herrgård (Roland Ask)
- Dummen i Mörby – Eric Ersson 1811–1895 (Nils A. Wahlqvist)
- Dövhistorisk vandring i Örebros gamla dövskola (Per Eriksson)
- SIH Läromedel (Tord Lind)

Nr 9, år 1998:
- Vännen Robin Holmstedt död (Ulla-Bell Thorin)
- Gamla vykort berättar … (Per Eriksson)
- Döfstum-Stina (Per Eriksson)
- Bokrecension av Den Gemensamma Kraften – Sveriges Dövas Riksförbund 1922–1997 (Anneli Örlegård)

Nr 10, år 1999:
- Oskar Österberg – en språk- och läsbegåvning (Per Eriksson)
- Uppsala dövas förening (Tomas Hedberg)
- Brobyskolan – lantbruksskola för döva av Margareta Lundell (Per Eriksson)
- Bokrecension av Astrid Fredriksson – Sveriges första teckenspråkstolk (Ulla-Bell Thorin)
- Så växte Ami-S fram (Anders Sundström och Vera Dahlin)
- Johan August Wilén (Per Eriksson)
- Besök på Carolina Rediviva (Per Eriksson)

Nr 11, år 2000:
- SDHS årsmöte (Per Eriksson)
- Kristinaskolans 125-årsjubileum (Bengt Danielsson)
- Döva idrottare i Norrland (Per-Thomas Örlegård)
- Döva barn i skola (Per Eriksson)
- Att resa hem – då och nu (Per Eriksson)

Nr 12, år 2001:
- Alrik Livén – en landskapsmålare (Per Eriksson)
- Beda Hallberg – Majblommans skapare (Per Eriksson)
- Blekinge Läns Dövas Förening (Per Eriksson)
- Bengt Lundin skänkte läderarbeten (Per Eriksson)
- Johan Gerhard Gottlieb Titze (Per-Thomas Örlegård)
- Utvärdering av UR:s program "*Dövas Historia*" (Per Eriksson)
- Söndagens vandring (Per Eriksson)

Nr 13, 2001:
- Så bildades SDHS (Per Eriksson)
- Intressant samlarfynd (Robin Holmstedt; postumt)
- Anders Gustaf Ekeberg – kemist och mineralog (Per Eriksson)
- Gustaf Emil Brax (Per Eriksson)
- Karl Döves sigill (Per Eriksson)

Nr 14, 2002:
- Dövskolan i Mariestad 1888–1893 (Per Eriksson)
- Dövskolan i Skara (Per Eriksson)
- Falköpings Dövas Förening – åren 1926–1980 (Barbro Lilja Brattgård)
- Hilda Sofia Pettersdotter (Kalle Nilsson)
- Skövde Dövas Förening 50 år (Olle Jönsson)
- Varnhems kloster (Per Eriksson)

Nr 15, 2003:
- Signe Larsson skrev tusentals artiklar (Tomas Hedberg)
- August P. Persson – klok och osjälvisk (Bengt-Åke Malmberg)
- Arkiv – en del av vårt nationella kulturarv (Carl Magnus Lindgren)

Nr 16, 2004:
- Döva arbetare på AB Enoch Thulins aeroplanfabrik (Per-Thomas Örlegård)
- Att vårda och bevara arkiv (Carl Magnus Lindgren)
- Arkivering av dövrörelsens handlingar och inventarier (Per-Thomas Örlegård)
- Bokrecension av Den vidunderliga kärlekens historia (Per Eriksson)

Nr 17, 2004:
- Dövhistoriska konferensen i Paris 2003 (Tomas Hedberg)
- Oskar Wetzell, 1888–1928 – En trollkonstnär (Tomas Hedberg)
- Wolffgang Heimbach, 1615–1678 – En tysk döv hovmålare (Gunilla Wågström-Lundqvist)
- Dövas förening i Kronobergs län 1942–2002 (Tomas Hedberg)
- Tysta skolan på ön Ven – Fredriksholm och Rephult (Tomas Hedberg)
- Resa till Louhans och La Balme les Grottes (Tomas Hedberg)
- Historisk vandring (Tomas Hedberg)
- Val av ny styrelse (Tomas Hedberg)
- Smålands Dövstumförenings sjuk- och begravningskassa (Tomas Hedberg)
- Fortsättningsskolan för döva flickor i Växjö (Tomas Hedberg)
- Från skoltiden i Växjö (Alvar Gustafsson)
- Osvald "Osse" Dahlgren – En legendar har gått ur tiden (Lennart Tjärnström)

Sammanställt av Carl Magnus Lindgren

(Fortsättning från sidan 7)

nybesiktigad och tillhörde Lindbergs snickerifabriks ångsåg vid Långnäs. Kaptenen Johan Larsson var en mycket erfaren befälhavare.

Färden med den första gruppen avlöpte till en början också lugnt, men kollisionen med den avkapade dykdalben – 45 centimeter under vattenytan – förändrade allt.

Förändrade allt

Olycksförloppet var mycket snabbt. Hela båten kantrade mot styrbord och tog snabbt in vatten. Det påstods att båten började sjunka inom 10 sekunder. Det var bara fyra minuters färd efter starten från bryggan vid Långnäs. Orsaken var en kollision med en dykdalb, ett fäste till en timmerläns.

Efteråt visade det sig att flottningsföretaget glömt att informera kaptenen om kapningen av dykdalben när timmerlänsen flyttats. Med rätt information hade han kunnat välja en annan kurs.

Efter olyckan dröjde det inte länge förrän många båtar kom till undsättning, några personer kastade sig också i vattnet från land. Men det var ändå för sent att rädda passagerarna som följt med båten drygt sex meter ned i Varpen.

15 dödsoffer

Av 23 personer på båten räddades åtta personer – skolans rektor Prawitz, båtens kapten, eldare, tre lärarinnor och två elever. Men 15 dödsoffer krävdes således. Förutom de 13 eleverna var det rektorns hustru Axelina Prawitz, en döv lärarinna i handarbete och husmor Elin Aspeqvist.

Offren fördes i land. Därefter placerades de omkomna barnen i en gymnastiksal vid dövskolan.

Kaptenen Johan Larsson berättade för reportern vid Söderhamns Tidning att när han kom upp till vattenytan, fick han tag i en flicka och simmade med henne till länsen. Där tog en karl emot henne. Därpå simmade han ut och fick se hur en person som var under vattnet sträckte upp armarna över vattnet. Det visade sig att det var Axelina Prawitz. Kaptenen tog i hennes armar, men hon grep i fatt med hans armar med sådan styrka så att han inte kunde röra på sig.

Han var faktisk god dykare och kunde vara länge under vatten. Men till slut blev han utmattad och måste bryta upp hennes armar och slita sig lös. Sedan kom han upp, simmade till länsen och lade sig över bommen tills en båt kom. Han klättrade upp i den.

Båten ned i djupet

I sina minnesanteckningar berättade rektorn Prawitz att han följde med båten ned i djupet och fann då att han blivit lös. Då snart började han arbeta sig uppåt. Slutligen fick han huvudet över vattenytan. Han fick se en timmerflotte, så han simmade till denna och hängde sig över bommen. Därefter hörde han rop på hjälp.

Ropet kom från lärarinnan Alma Toll. Han simmade ut igen och förde henne tillbaka till bommen. Så småningom drog en flottningskarl dem upp på flotten. Efter några sekunder såg rektorn Prawitz en människa flyta under vattenytan, men då var han redan utmattad och kunde inte rädda henne.

Flottningsföretaget ägdes av Valo von Greyertz. Han dömdes så småningom till en månads fängelse för vållande av skeppsbrott och till ytterligare en månad för dödsvållande. Men von Greyertz – som hade varit vän med familjen Prawitz – fick senare straffet mildrat till 300 kronor i böter på grund av olika omständigheter.

Alla barnen begravdes

Alla barnen begravdes i en gemensam grav på Bollnäs kyrkogård den 27 augusti 1896, fem dagar efter olyckan. I närheten av graven ligger hustrun Axelina Prawitz och husmodern Elin Aspeqvist begravda i var sin grav. Till Axelina Prawitz grav övertäcktes av en större platta av vit marmor.

Vid kortegen från dövskolan till kyrkan paraderade järnvägsmän i uniform. Till och med Drottning Sofia lät genom landshövdingen i länet uttrycka sitt beklagande av det skedda.

De som omkom i den tragiska olyckan var följande: fru Axelina Prawitz (född Feldt), husmor Elin Aspeqvist, eleverna Jonas Söderlund, Mo, Anna Mattsson, Torsång, Maria Persson, Söderbärke, HansErik Strandberg, Kall, Ester Eriksson, Tegelmora, Ester Gustafsson, Ekeby, Maria Jonsson, Uppsala, Maria Andersson, Venjan, Maria Pettersson, Tierp, Ida Pettersson, Tierp, Elin Eriksson, Torsåker, Hedvig Eriksson, Litslena, och Ester Andersson, By.

Från ett fattigt hem

Axelina Prawitz var född den 6 juli 1854 i Vårfrukyrka församling i Uppland och hette Feldt som flicknamn. Hon kom från ett fattigt hem, som inte hade medel till en kostsam utbildning och var dotter till en statsdräng. Hon var döv från födseln.

Hon blev intagen i nio års ålder vid Tysta skolan i Stockholm genom

Att

min goda, innerligt älskade hustru

Axelina Charlotta Feldt,

född den 6 Juli 1854,

i dag genom drunkning omkom,

djupt sörjd och saknad af mig, dotter, fader, broder, öfriga släktingar och många vänner, är det min smärtsamma plikt att tillkännagifva.

Bollnäs den 22 Augusti 1896.

Johan Prawitz.

Sorgebrevet år 1896.

brukspatron Hugo Tamms försorg. Där genomgick hon en sjuårig lärokurs. Sedan konfirmerades hon 1870 vid Manillaskolan. 1874 fick hon anställning som biträdande lärarinna vid Tysta skolan.

Två år senare erhöll hon lärarinnebefattning vid Gävleborgs läns förenings anstalt för döva barns vård. Efter något år blev hon erbjuden plats som lärarinna vid statens läroanstalt i Bollnäs för överåriga döva. Efter tre terminers verksamhet gifte hon sig med föreståndaren Johan Prawitz. Hon fick också ansvaret att sköta husmoders- och slöjdlärarinnebefattningen vid skolan. År 1891 lämnade hon husmodersbefattningen. Slöjdlärarinnebefattningen innehade hon ännu vid sin död.

Prawitz omgift

Johan Prawitz gifte året efter (1897) omsig med en kvinna som han hade lyckats rädda i olyckan, lärarinnan Alma Toll. De flyttade till den nya dövskolan i Gävle som ett rektorspar.

Så småningom flyttade de till Manillaskolan som föreståndare år 1907. Han gick i pension år 1923. Efter tiden vid Manillaskolan flyttade han 1923 som pensionär till Äppelviken i Bromma. Han avled år 1937.

Under vårt dövhistoriska seminarium i Bollnäs/Gävle fick SDHS tillfälle att besöka graven över de 13 omkomna eleverna och gjorde en kransnedläggning intill gravstenen. SDHS:s styrelse och deltagare tog en tyst minut över dem.

Till sist vill jag rikta ett tack till Oleg Wennström, Dövas TV/SVT i Leksand för utlåning av allt historiskt material.

Tomas Hedberg

Källa: *Sista året i Bollnäs*; video, SDR Video, 1991.

Ny bok om Döva i Finland

Nyligen har en ny bok utkommit i Finland med titeln "*Historik om finlandssvenska döva och deras vardag*", och den är författad av Birgitta Wallvik.

❑ "*Birgitta Wallvik som själv är dotter till döva föräldrar har i denna bok samlat fakta om finlandssvenska dövas historia. De många personporträtten ger en inblick i hurdant dövas liv sett ut under de senaste århundradena, bl. a. skolgången, yrkeslivet, familje- och föreningslivet. Boken berättar också om många finlandssvenska hörande som varit aktiva i dövsamfundet*" (utdrag från baksidestexten till boken).

Boken är på 231 sidor och kostar 30 euro.

Beställning kan ske via Föreningen Finlandssvenska teckenspråkiga r f, Brändövägen 10, 00570 Helsingfors. Fax: 09-671169 och Email: info@svenskadova.fi

Carl Magnus Lindgren

Länge leve Døvania!

Döve finskfödde Peter Niemelä som flyttade till Danmark pga kärleken kunde ej motstå en utmaning när han blev tillfrågad av Døvania om att forska och skriva i en 100-årsjubileumsskrift.

❑ När 100-årsjubileum genomfördes hade Døvania klart med en bok på 152 sidor vars historia grävts av Peter några år. Många intressanta bilder och lika intressanta artiklar presenteras i boken.

För att ta några exempel:

- Olika idrotters uppgång och fall
- Separationer och sammanslagningar
- Idrotts- och ledarprofiler
- Dövanias Deaflympicdeltagare genom åren
- Olika emblem och dräkter genom åren.

När man har läst igenom boken får man veta många nya och intressanta fakta. Många områden belyses på ett bra sätt.

En verkligen bredd och läsvärd bok som rekommenderas att läsa. Köp den till din egen boksamling eller som gåva. Varför inte din dövförening eller idrottsklubb kan köpa in den och utlottas som pris eller så.

Recenserad av PTÖ

Uppmaning till alla läsare!

Vi i redaktionen vill gärna att alla läsare kan skriva någon artikel om historiska döva personer, dövföreningar, dövskolor, dövsport med mera. Det spelar ingen roll om artikeln är kort eller lång.

❑ Vi i redaktionen hjälper gärna till med att sammanställa artikeltext med eventuellt bildmaterial.

Medlemstidningen är till för alla medlemmar och alla är välkomna att lämna in sina artikelbidrag!

Du som känner för att skriva eller har skrivit kan ta kontakt med oss i redaktionen:

Carl Magnus Lindgren, E-mail: carlmagnus.lindgren@sdrf.se

Per-Thomas Örlegård, E-mail: per-thomas.orlegard@sdrf.se

Det går också utmärkt att sända in manuskript e d till följande adress:

SDHS
c/o Carl Magnus Lindgren
Hasselgatan 38
703 60 Örebro

Begränsad eftersändning
Vid definitiv eftersändning återsänds försändelsen
med nya adressen på baksidan (ej adressidan)

Återsändningsadress
SDHS, c/o Carl Magnus Lindgren
Hasselgatan 38
703 60 Örebro

Posttidning B

6:e Internationella

❑ 6:e Internationella Dövhistoriska Konferensen ska hållas i Berlin den 31 juli–4 aug 2006. Konferensen ska bl. a. fokusera på förintelsen under andra världskriget.

Mer information om konferensen kan ses på www.igjad.de. Vill du föreläsa bör du lämna in en kortfattad text före 1 februari 2006. Blir du antagen ska du lämna in hela texten i PPT senast 30 juni 2006. Detaljerad information om föreläsningen och konferensen finns på hemsidan.

Registrering/Anmälan ska lämnas in senast 31 januari 2006.

Vänliga hälsningar, Gunilla WL

Styrelse 2005–2007 för Sveriges Dövhistoriska Sällskap:

❑ Tomas Hedberg, ordförande, Gunilla Wågström Lundqvist, vice ordförande, Maj Daver, sekreterare, Carl Magnus Lindgren, kassör, och Birgit Burman, ledamot.

Postmottagare:
c/o Lindgren, Hasselgatan 38, 703 60 Örebro, texttel: 019-25 56 59 (kvällstid).
E-mail:
carlmagnus.lindgren@sdrf.se.

Medlemskap för enskilda 200:– och organisationer 400:–/år. Tidningen utsändes gratis till alla medlemmar. Pg 85 41 21-1.

(Fortsättning från sidan 4)

Den anklagade, rektor Ernst Aurell, anförde till sitt försvar. Visst hade han slagit Sigvard med rottingen vid några tillfällen och även luggat hans hår och kanske också gripit i hans krage och ruskat om lite. Det var kanske väl inget konstigt med det för pojken hade ju varit ouppmärksam på hans lektioner. Och någon annan skada än några obetydliga blåmärken blev det inte. Men läkarintygen talade ett annat språk.

Den 24 november 1923 hade provinsialläkare Pär Landahl konstaterat att den då 13-årige Sigvard Löfqvist hade "*högst betydliga blodutådringar i mjukdelarna, synbarligen efter starkt yttre våld*". Skadorna omfattade enligt intyget större delen av högra sidan av vaden, utsidan av högra lårbenet och högra sidan av ansiktet.

Och i februari 1925 intygade en annan doktor att Sigvard hade mörkt blåvioletta, blågula och svullna märken på båda skinkorna, vänster arm och höger ben. Även denna läkare intygade att blessyrerna tillkommit genom yttre våld och att allt tydde på att de uppstått genom aga.

Efter Sigvards död

Någon vecka efter Sigvards död sammanträdde äntligen skolans styrelse. En enda av de sex ledamöterna, rektor Rosenqvist från Hofors, ansåg att Aurell hade misshandlat pojken och därför borde tilldelas en varning. De övriga nöjde sig med ett lamt uttalande om att "*aga vid skolan hädanefter bör ske med större urskiljning och försiktighet än vad som i förevarande fall synes ha skett*".

Mot detta reserverade sig Falk, skolinspektören, som förklarade att "*den aga som gossen fått mottaga i februari utdelats på den lämpligaste kroppsdelen*".

En vecka senare meddelade statsfiskal Frithiof att inget åtal skulle väckas mot skolan eller dess ledning. Aurell satt kvar som rektor i ännu några år, men redan 1926 byttes Falk ut som skolans inspektör. Han ersattes av N. S. Norling – Arbetar-bladets chefredaktör. Till sist vill jag rikta ett tack till Oleg Wennström, Dövas TV/SVT i Leksand för utlåning av allt historiskt material.
Nedbantat av artikeln "*Skräckväldet på Dövstumskolan*".

Tomas Hedberg

Källa: *Arbetarbladet*, 2000-09-24.